

«مباحث حقوقی در تعاونی‌ها»

مقدمه

قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۱ مجلس شورای ملی سابق است بعد از انقلاب قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۰ مجلس شورای اسلامی وضع گردید و متولی تعاونیها و وزارت کار و رفاه اجتماعی تعیین شد. در تاریخ ۱۳۷۰ قانون مستثنی شدن سازمان مرکزی به تصویب مجلس شورای اسلامی به تصویب رسید.

قانون مذکور مشتمل بر ماده واحده و یک تبصره وضع گردید در ماده واحده مصوب شد به موجب این قانون سازمان مرکزی تعاونی روستای وابسته به وزارت کشاورزی با دارا بودن کلیه وظایف و اختیارات مندرج در مقررات مربوط به سازمان در قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۰ مستثنی و کماکان تابع وزارت کشاورزی می‌باشد. قانون بخش تعاونی مصوب مجلس شورای اسلامی که جدیدتر از قانون شرکت‌های تعاونی وضع شده تعاریف جامع‌تری دارد.

بعنوان مثال ماده ۸ آن در تعریف عضو آورده: عضو در شرکت تعاونی شخصی است حقیقی یا حقوقی غیر دولتی که واجد شرایط در این قانون بوده و ملتزم به اهداف بخش تعاونی و اساسنامه قانونی آن تعاونی می‌باشد. در حالیکه بحث التزام به اساسنامه قانونی تعاونی و درخواست عضویت در قانون مصوب سال ۱۳۵۰ نیامده است.

در فصل هفتم در ماده ۴۳ قانون بخش تعاون اقتصاد جمهوری اسلامی در تعریف اتحادیه آمده است، اتحادیه‌های تعاونی با عضویت شرکتها و تعاونیهایی که موضوع فعالیت آنها واحد است به منظور تامین تمام یا قسمتی از مقاصد ذیل تشکیل می‌گردد، موضوع فعالیت واحد نکته مهم حقوقی در این تعریف

است. **وظایف سازمان تعاونی روستایی** در خصوص تعاونیها وظیفه حاکمیتی است به معنی وظایف حمایتی نظارتی و هدایتی بر تعاونی های تحت پوشش که در ماده ۳ قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۰ آمده است. دولت موظف است با رعایت این قانون در حد مقررات زمینه اداره یا دخالت در اداره تعاونی ها و کارفرمای مطلق شدن دولت را فراهم نیاید با بخش تعاونی همکاری نموده و امکانات و تسهیلات لازم را با هماهنگی وزارت تعاون در اختیار آنها قرار دهد بنابراین زمانی سازمان مرکزی تعاونی روستایی و تشکل های تعاونی تحت پوشش باهم هماهنگی یکدیگر به شکوفایی می رسند که سازمان مرکزی به وظایف حاکمیتی خود عمل نماید و هم تشکل ها نسبت به برنامه ها و وظایف نظارتی سازمان تمکین نمایند.

در این دوره به برخی مواد قانونی که کاربرد بیشتری در زمینه شرکت ها دارند پرداخته و در پایان اهم برنامه های نظارتی سازمان مرکزی تعاونی روستایی و اهداف و سایر برنامه های اداری و حسابرسی سازمان مذکور به منظور شناخت بیشتر تشکل ها، تشریح می گردد. ماده ۸ قانون شرکت های تعاونی، هر یک از اعضاء شرکت تعاونی میتواند استفاده از حق خود را برای حضور و دادن رای در مجمع عمومی به یک عضو دیگر با وکالت واگذار کند لکن هیچ عضوی نمیتواند علاوه بر رای خود بیش از سه رای با وکالت داشته باشد. بند ۲ ماده ۱ از درآمد سالانه شرکت های تعاونی سه در صد آن به منظور توسعه تحقیقات و آموزش تعاون در هر منطقه تعاونی به حساب اتحادیه ی تعاونی نظارت و هماهنگی منطقه ای و مرکزی رشته مربوطه منظور می گردد.

ماده ۲۶ - مجامع عمومی با تصمیم اکثریت اعضای هیئت مدیره با بر اساس رخواست مقامات با اشخاص زیر به وسیله هیئت مدیره دعوت به تشکیل می شود:

(۱) بازرس یا اکثریت بازرس آن

۲) یک پنجم اعضای شرکت سازمان تعاون روستایی

۳) وزارت تعاون و امور روستایی

۴) وزارت کار و امور اجتماعی در تعاونی‌های کارگری

ماده ۲۸ - جلسه مجمع عمومی را رئیس هیئت مدیره و در غیاب او اعضای هیئت مدیره افتتاح می‌کند در جلسه مجمع ابتدا برای انتخاب یک رئیس، یک نایب رئیس، یک منشی و سه نفر ناظر از میان اعضا اقدام خواهد شد.

تبصره - مجمع عمومی که طبق مفاد تبصره ماده ۲۶ این قانون دعوت می‌شود به وسیله مسن‌ترین عضو حاضر در جلسه افتتاح خواهد شد.

ماده ۳۶ - مجمع عمومی فوق‌العاده برای رسیدگی و اتخاذ تصمیم نسبت به موارد زیر تشکیل می‌شود:

۱- تغییر مواد اساسنامه

۲- ادغام با شرکت دیگر انحلال شرکت ماده ۳۷ اصلاحی

مجمع عمومی فوق‌العاده با حضور حداقل سه چهارم اعضای شرکت و یا وکلای آنان رسمیت پیدا می‌کند در صورت عدم حصول این حداکثر نصاب با رعایت ماده ۳۴ آگهی دعوت مجمع با ذکر دستور و تاریخ تشکیل جلسه نتیجه جلسه قبل منتشر می‌شود این جلسه با حضور حداقل نصف به علاوه یک اعضا یا وکلای آنان رسمیت و حصول حد نصاب مجمع برای بار سوم با همان ترتیب دعوت می‌شود. جلسه سوم مجمع با حضور اعضای حاضر که نباید از هفت نفر کمتر باشد رسمیت پیدا می‌کند در صورت عدم تشکیل جلسه سوم، هر ذی‌حقی می‌تواند برای رسیدگی به موضوع و انحلال شرکت به وزارت تعاون

و امور روستاها یا وزارت کار و شرکت‌های تعاونی کارگری مراجعه نماید در این صورت طبق ماده ۲۴ این قانون عمل خواهد شد.

تبصره - تصمیمات مجمع عمومی فوق العاده با اکثریت سه چهارم اعضای حاضر در جلسه مجمع اتخاذ می‌گردد.

ماده ۴۲ - خدمات هیئت مدیره در شرکت افتخاری بلاعوض است.

تبصره الحاقی ۱۳۵۰ - هرگاه یکی از اعضای هیئت مدیره یا اتحادیه تعاونی علاوه بر وظایف خاص سمت خود عهده دار خدمات دیگری در شرکت گردد میتواند با تصویب مجمع عمومی حق الزحمه مناسب دریافت دارد.

ماده ۴۶ - هیات مدیره نماینده قانونی شرکت در دادگاه‌ها و مراجع قانونی و سایر سازمانها است و می‌تواند این نمایندگی را با وکالت اعمال کند.

ماده ۴۷ - کلیه قراردادها و اسناد تعهدآور شرکت پس از تصویب هیات مدیره با دو امضای مجاز شرکت معتبر خواهد بود.

ماده ۴۹ - اعضاء هیات مدیره مشترکاً مسول جبران هرگونه زیانی هستند که ابر اثر اعمال و اقدامات آنان و یا عدم رعایت این قانون به شرکت وارد شود.

ماده ۵۰ - پس از انقضاء مدت ماموریت هیات مدیره در صورتی که انتخاب هیات مدیره انجام نشده باشد، هیات مدیره سابق تا انتخاب و قبولی هیات مدیره جدید کماکان وظایف محوله را انجام و مسئولیت اداره امور شرکت با آنان می‌دهد خواهد بود.

ماده ۵۴ - بازرس یا بازرسانی را از میان اعضای شرکت برای مدت یک سال مالی انتخاب میکند تجدید

انتخاب بازرس با بازرسان قبلی بلامانع است.

ماده ۵۵ - وظایف بازرس به شرح زیر است:

(۱) نظارت بر انطباق شرکت با مقررات اساسنامه و آیین نامه‌های مصوب مالی و تصمیمات مجامع عمومی،

برای این منظور بازرسان میتوانند هر موقع مقتضی بدانند به نحوی که به عملیات جاری شرکت لطمه وارد

نشود کلیه حسابها و دفاتر و اسناد و اوراق بهادار و موجودی کالا و غیره را شخصا و در صورت لزوم با

استفاده از کارشناس رسیدگی کنند.

(۲) اعلام کتبی تخلفات و بی ترتیبی های احتمالی موجود در نحوه اداره امور شرکت به هیئت مدیره و

تقاضای رفع نقیصه

(۳) رسیدگی به حسابهای شرکت حداقل دوبار و مخصوص رسیدگی به صورت حساب ها و ترازنامه سالانه

و اعلام نظر خود تا ۲۰ روز قبل از جلسه مجمع عمومی سالانه

(۴) دعوت مجمع عمومی بر اساس ماده ۲۶ این قانون در صورت لزوم

(۵) نظارت بر اجرای تذکرات و پیشنهادهای وزارت تعاون و امور روستاها با وزارت کار و امور اجتماعی در

مورد تعاونی کارگری و حسابرسی که از شرکت حسابرسی کرده اند و تقدیم گزارش لازم در این باره

به مجمع عمومی

تبصره- بازرسان حق دخالت مستقیم در امور شرکت ندارند و می توانند بدون حق رأی در جلسات هیئت

مدیره شرکت کنند و نظرات خود را نسبت به مسائل جاری شرکت اظهار دارند. این نظرات باید در

صور تجلسه هیئت مدیره با امضای آنها درج شود.

ماده ۵۶ - با خاتمه مدت مأموریت بازرسان تا زمانی که بازرسان جدید انتخاب نشده اند بازرسان قبلی کماکان مسئولیت انجام وظایف محوله را بر عهده خواهند داشت.

ماده ۵۷ - بازرسان برای انجام وظایف خود حق دریافت هیچ گونه وجهی اعم از حقوق و دستمزد و پاداش ندارند.

ماده ۵۸ - در صورتی که هر یک از بازرسان ضمن انجام وظایف خود تشخیص دهد که هیئت مدیره در انجام وظایف خود مرتکب تخلفاتی شده است و عملیات آنها مخالف اساسنامه و تصمیمات مجمع عمومی و مقررات آیین نامه های مصوب می باشد، باید مجمع عمومی را برای رسیدگی به موضوعات مورد نظر و اتخاذ تصمیم لازم دعوت نماید.

ماده ۵۹ اصلاحی - معاملات شرکت با هر یک از اعضاء هیئت مدیره یا بازرسان تابع مقررات و ضوابطی خواهد بود که به تصویب مجمع عمومی عادی شرکت برسد.

برابر ماده ۵۹ قانون شرکت های تعاونی، معاملات شرکت و اتحادیه با هر یک از اعضاء هیات مدیره یا بازرسان تابع مقررات و ضوابطی خواهد بود که به تصویب مجمع عمومی عادی شرکت برسد.

ماده ۶۳ - پس از تشکیل اتحادیه های نظارت هماهنگی در هر منطقه شرط استفاده از عنوان و مزایا و معافیت های تعاونی شرکت ها و اتحادیه های تعاونی در رشته ایی که اتحادیه نظارت و هماهنگی آن تشکیل شده است، قبول عضویت در آن اتحادیه خواهد بود.

ماده ۱۲۶ - هر یک از اعضاء هیات مدیره و بازرسان و مدیرعامل در صورتی که با سوء نیت بر خلاف اصول مقرر در این قانون و اساسنامه های مصوب مرتکب عملی شود که موجب زیان شرکت گردد علاوه بر جبران زیان وارده به حبس تادیبی از سه ماه تا شش ماه محکوم خواهد شد.

ماده ۱۲۷ - هر یک از اعضاء هیات مدیره و بازرسان و مدیرعامل به مجمع عمومی گزارش خلاف واقع بدهد به حبس از سه ماه شش ماه یا جزای نقدی از ده هزار ریا تا یک صد هزار ریال و یا به هر دو مجازات محکوم خواهد.

ماده ۱۲۸ - هر یک از مدیران عامل با اعضاء هیات مدیره یا بازرسان و با کارکنان شرکتها و اتحادیه های تعاونی مرتکب خیانت در امانت در مورد وجوه و اموال شرکت یا اتحادیه گردد، به حداکثر مجازات مقرر در ماده ۲۴۱ قانون مجازات عمومی (در حال حاضر ماده ۶۷۴ قانون مجازات اسلامی) محکوم می شود.

بند ۹ ماده ۱۳۳ - نظارت بر اجرای این قانون و سایر قوانین موضوعه درباره عملیات و وظایف شرکتها و اتحادیه های تعاونی با سازمان تعاون روستایی می باشد. طبق اساسنامه شرکت های تعاونی روستایی کشاورزی، تولید و اتحادیه، مرجع رسیدگی به اعتراض کسی که تقاضای عضویت وی از طرف هیات مدیره رد شده مجمع عمومی عادی شرکت است. برابر مواد اساسنامه شرکت های تعاونی روستایی کشاورزی، تولید و اتحادیه، مسئولیت اعضاء محدود به میزان سهام خریداری و تعهدی آن است.

مطابق مواد اساسنامه شرکت های تعاونی روستایی کشاورزی، تولید و اتحادیه، مجمع عمومی عادی شرکت حداقل هر سال یک مرتبه تشکیل می شود و تشکیل آن باید حداکثر در ظرف ۶ ماه از پایان سال مالی شرکت صورت گیرد. تصمیماتی که در مجمع عمومی با رعایت مقررات گرفته می شود برای کلیه اعضاء اعم از حاضر و غایب نافذ و معتبر خواهد بود. موضوعی را که جزء دستور جلسه نیست نمی توان در جلسه مجمع عمومی مطرح نمود لکن هر یک از اعضاء می تواند ظرف مدت ۵ روز قبل از تشکیل مجمع

عمومی موضوع دیگری را برای طرح در همان مجمع توسط مقامی که مجمع عمومی را دعوت کرده است پیشنهاد کند تا توسط مقام دعوت کننده، پیشنهاد مزبور در صورت تصویب در دستور جلسه بعد از تنفس همان مجمع که نباید زودتر از ۳۰ روز و دیرتر از ۲۰ روز تشکیل می گردد موکول خواهد شد.

اهم برنامه های نظارتی سازمان مرکزی تعاون روستایی:

۱. مراقبت و نظارت مستمر و حسابرسی شرکتها و اتحادیه های شبکه تعاون روستایی
۲. ارزیابی مستمر شرکت های تعاونی روستایی کشاورزی و اتحادیه های مربوط و ارائه تصویر وضعیت های موجود آنان برای پویایی و استمرار حیات شرکتها
۳. تهیه و تنظیم مستمر گزارش فعالیت های انجام شده ماهیانه، سه و شش ماهه و سالیانه در شبکه تعاون روستایی و سازمان
۴. تهیه و تنظیم ترازنامه مالی و حساب سود و زیان سالیانه سازمان و شبکه تعاون روستایی برای تسلیم به بازرسان و مقامات و مجامع مورد نیاز در مجامع عمومی
۵. ایجاد مدیریت های حقوقی و بازرسی خرید و فروش کالاهای مصرفی مالی و اداری حراست حسابرسی دفترفنی و خدمات کشاورزی برای ایفای نقش نظارتی در سطح سازمان و شبکه گسترده تعاون روستایی

اهم برنامه های اداره حسابرسی استان در خصوص نظارت بر عملکرد تعاونی های تحت سرپرستی

۱. بررسی ترازنامه پایان سال مالی
۲. حسابرسی ادواری، مالی سالیانه و صورت های مالی

۳. حسابرسی عملیاتی

۴. حسابرسی موردی

۵. بررسی و رسیدگی بودجه پیشنهادی

۶. تشکیل کمیته کنترل و نظارت

۷. تهیه و تنظیم آمار و گزارش عملکرد مالی در پایان هر ماه و پایان سال

۸. تهیه و اخواهی گزارشات حسابرسی و ارسال به اداره شهرستان

۹. بررسی پاسخ و اخواهی گزارشات، بررسی ترازنامه پایان سال مالی، نظارت و راهنمایی بر نحوه تهیه و

تنظیم ترازنامه و صورتحساب مالی سالانه واحدها و همچنین اعلام به واحدها جهت تکمیل صورت

ریزحسابها و تاییدیه های بانکی و دیگر مدارک و مستندات مربوطه به منظور برنامه ریزی و آمادگی برای

ارائه به حسابرس

۱۰. حسابرسی ادواری مالی، سالیانه، صورت های مالی، به منظور اظهار نظر نسبت به عملکرد مدیران

واحدها اعضای هیات مدیره، صورت های مالی منتهی به یک دوره سالی که با مسئولیت هیات مدیره

شرکت تهیه میگردد موردحسابرسی قرار گرفته و نتایج حاصل از آن با رعایت استانداردهای مربوطه

گزارش می گردد. این حسابرسی با توجه به نیاز واحد مورد رسیدگی و استفاده کنندگان از عملکرد مالی

به یکی از روشهای ذیل انجام می گردد:

- اظهار نظر حسابرس مستقل جامعه حسابداران رسمی
- گزارش یافته های عینی استاندارد ۲۹ حسابداری روش های توافقی رسیدگی اطلاعات مالی

- حسابرسی عملیاتی: حسابرسی عملیاتی عبارت است از فرایند سیستماتیک ارزیابی صرفه اقتصادی، کارایی و اثر بخشی عملیات تحت کنترل مدیریت و گزارش نتایج همراه با توصیه و پیشنهاد برای بهبود عملیات به سازمان و ارکان تعاونی است. حسابرسی عملیاتی بر خلاف حسابرسی مالی کمی بوده و عامل تجزیه و تحلیل در آن جایگاه خاصی دارد و نیز ضمن کمک به تخصیص بهینه منابع واحد اقتصادی محدودیت فزونی منافع بر مخارج را بیشتر مورد نظر قرار میدهد و به عبارت کلی تر سودگرا است.

- حسابرسی موردی: حسابرسی موردی عمدتاً در موارد ذیل صورت می‌پذیرد:

- به منظور پیگیری رعایت موارد مندرج در گزارش وخواهی با تشخیص اداره حسابرسی و موافقت مدیر سازمان معمولاً به صورت غیر مترقبه به شرکت مراجعه و گزارشی از اقدامات انجام شده جهت پیگیری‌های بعدی تهیه می‌گردد. استفاده کننده اصلی این گزارش سازمان استان بوده و در صورت عدم رعایت موارد مطرح شده در گزارش وخواهی نسخه ای از گزارش مزبور با تعیین مهلت برای شرکت ارسال تا در جلسه هیات مدیره مطرح و پاسخ لازم برای سازمان ارائه گردد براساس گزارشات واصله حسب مورد از طرف هر یک از اعضاء بازرسان و یا سایر اشخاص ذینفع
- بررسی و رسیدگی بودجه‌های پیشنهادی، بودجه مالی یکساله شرکت بوده که در آن به تفکیک در آمدها هزینه‌های جاری و سرمایه ای شرکت برای یک دوره مالی پیش بینی می‌گردد. مطابق با اساسنامه شرکت‌ها تهیه و تنظیم بودجه از وظایف هیات مدیره و تصویب آن به عهده مجمع عمومی عادی شرکت میباشد. بودجه پیشنهادی شرکت جهت رسیدگی و کنترل ابتدا برای سازمان ارسال و پس از تأیید و رفع اشکالات احتمالی جهت تصویب به تست عمومی عادی ارائه می‌گردد.

- کمیته نظارت: کمیته‌ای است متشکل از اتحادیه نظارت و هماهنگی استان و مسئولین ادارات حسابرسی شهرستان، آموزش، حقوقی، بازرگانی، خدمات فنی و کشاورزی و به ریاست مدیر سازمان و دبیری اداره

حسابرسی که حداقل هر ماه یک بار به منظور بررسی گزارشات واصله و رفع نواقص احتمالی اعم از حسابرسی و غیره تشکیل و پیگیری لازم را در خصوص صحت و دقت کارهای انجام شده معمول و نسخه‌ای از صورتجلسه تنظیمی برای مدیریت حسابرسی سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران ارسال می‌گردد.

مدارک مورد نیاز جهت حسابرسی که توسط واحدها می‌بایست به حسابرس ارائه گردد:

۱ - صورت‌های مالی شرکت شامل، ترازنامه صورت سود و زیان صورت جریان وجوه نقد، به انضمام یادداشت‌های توضیحی همراه

۲ - دفاتر قانونی شامل دفتر روزنامه و کل

۳ - کلیه اسناد حسابداری و صورت ریز حساب‌ها شامل دفاتر معین و صورت ریز حساب‌ها

۴. صورت‌جلسات هیات مدیره، صورت‌جلسات مجامع عمومی، گزارش قانونی قراردادهای و کلیه آئین‌نامه‌های داخلی شرکت

۵. اخذ تائیدیه از اشخاص طرف حساب شرکت، بانک‌ها و موسسات و شرکت‌های سرمایه‌پذیر، سازمان امور مالیاتی، سازمان تامین اجتماعی، وکیل حقوقی شرکت و...

۶. بودجه مصوب مجمع عمومی عادی شرکت شامل بودجه هزینه‌های جاری، سرمایه‌ای و درآمدها